
Vědci si klidně řeknou i o zlatou kliku, míní Jan Vitula

Vědci si klidně řeknou i o zlatou kliku, míní Jan Vitula

LIDOVÉ NOVINY

6. dubna 2010, autor: Eva Hníková

PRAHA - Do Česka přiteče z Evropské unie 40 miliard na vybudování nových vědeckých pracovišť. Podle Jana Vituly, vrchního ředitele sekce řízení operačních programů EU na ministerstvu školství, vznikne v centrech asi 2500 nových pracovních míst. Při sepisování jejich rozpočtů mají ovšem vědci někdy přemrštěné požadavky, míní Vitula.

Jak českou vědu promění obrovský příliv evropských peněz?

Určitě hodně. Česko dává každý rok na vědu více než 20 miliard korun. Z této částky se ale musí zaplatit chod vědeckých institucí, mzdy, granty. V rámci programu Výzkum a vývoj pro inovace dostaneme během čtyř let 40 miliard především na vybudování nových výzkumných center.

Skokově se zvýší kvalita vybavení vědeckých pracovišť. A každý chápe, že za dobrou vědou dnes nestojí jen chytrí lidé, ale i kvalitní přístroje.

Centra jsou navíc vybrána podle náročných kritérií za účasti zahraničních odborníků. Evropské peníze tedy půjdou do nejlepších pracovišť v Česku, s výjimkou těch v Praze. Tam nemohou podle pravidel operačního programu centra vznikat. (HDP na obyvatele tam totiž přesahuje 75 procent průměru unie – pozn. redakce)

Takže vědu čeká revoluce?

Myslím, že ano. Jediný problém vidím v tom, že nyní se asi 60 procent české vědy dělá v Praze a ta si na peníze nemůže sáhnout.

Jak vzroste počet vědců?

Centra by měla celkově vytvořit asi 2500 nových pracovních míst, ne všechno ale budou výzkumníci.

Najdeme v Česku dost vědců pro nová centra?

Spousta Čechů odešla bádát do zahraničí. Pokud jim doma nastavíme rozumné podmínky, budou ochotní se vrátit. Doufáme také, že se do Česka podaří přilákat zahraniční výzkumníky.

Dále musíme hledat mezi mladými. Tady je stále ještě zvykem, že osmdesátiletý profesor vede tým. Ale to by měla být spíše výjimka. Dobrý odborník si má vychovat nástupce, a ne jen jednoho, ti tým převezmou a rozšíří. Proto nutíme žadatele, aby vypracovali kariérní řády, které stanoví, za jakých podmínek vědec povýší. Musí také předem doložit, jak projekt personálně zabezpečí.

Budou podmínky ve zdejších centrech pro zahraniční výzkumníky opravdu natolik lákavé, aby sem přišli pracovat?

Vyjednali jsme s Evropskou komisí, že zhruba dvacet procent ze zmíněných 40 miliard mohou výzkumné instituce použít na mzdy a provozní náklady. Konkrétně se až do výše 80 tisíc hradí 100 procent mzdových nákladů, až do 200 tisíc určitá poměrná část. Kvalitní badatelé tedy mohou získat skutečně dobrý plat.

Nezačnou si centra v boji o vědce přehnaně konkurovat?

Myslím, že ne. Projekty jsou totiž až na výjimky zaměřené velmi různorodě, od biochemie přes materiálové vědy třeba po strojírenství. A na druhou stranu, proč by si neměla konkurovat dvě podobně zaměřená kvalitní pracoviště?

Za evropské peníze teď postavíme špičková centra. Nebudou ale po čase chybět peníze na jejich provoz?

Po dostavení center v roce 2013 budeme ještě pět let platit jejich chod. Stávající systém financování vědy je totiž nastaven tak, že zohledňuje výsledky za uplynulých pět let. Pak už musí centra začít o peníze soutěžit.

Badatelé z tradičních výzkumných institucí často s horším vybavením mohou v souboji o peníze prohrát. Nedočkáme se spousty prázdných laboratoří?

Laboratorní vybavení, když nepočítám skleněné zkumavky, musíte stejně průběžně obnovovat. Zpravidla během pěti nebo šesti let zastará. Většina center navíc vzniká tak, že se vylepšují stávající vědecká pracoviště. Na druhou stranu ale musíme počítat s nějakým odpadem. To je daň za kvalitní vědu.

Vědecká centra mohou o evropské peníze soutěžit ve dvou "kategoriích". V čem se liší?

Takzvaná první prioritní osa operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace se běžně označuje jako základní výzkum, druhá prioritní osa jako aplikovaný výzkum. Jenže to je hloupost, taková dělicí čára neexistuje.

V Česku se tyto dvě oblasti často striktně oddělují, což považuju za fatální chybu. Rozdíl mezi základním a aplikovaným výzkumem je v podstatě jen v tom, jak brzy se výsledek promění v konkrétní výrobek.

Do první prioritní osy ve skutečnosti spadají centra, která budou peníze na svůj chod kromě státního rozpočtu čerpat především z mezinárodních grantů. U druhé prioritní osy by se měla větší část financí získávat ze spolupráce s firmami. Ale já ani tohle rozdělení nepovažuju za příliš šťastné. Peníze se mohly prostě čerpat z jednoho balíku.

V praxi to vypadá tak, že v prioritní ose jedna se soustředila převážně velká a silná centra, jako třeba laser ELI.

Měli jste při výběru center stanovené nějaké priority, třeba podpořit hlavně nanotechnologie nebo jaderný výzkum?

Česká republika nikdy jasně neřekla, jaké má ve vědě priority. Stanovila pouze sedm základních směrů výzkumu, které jsou ovšem tak obecné, že zahrnují téměř vše. A jestli se něco vynechalo, tak jde o úplné drobnosti.

Proto jsme priority nestanovili ani v rámci operačních programů. Já to ale nepovažuju za šťastné, ale není v mé kompetenci, abych to změnil. V tak malé zemi tím podporujeme roztržitost ve vědě.

Zohledňujete, zda je centrum v něčem světově unikátní?

Do určité míry to sledují zahraniční hodnotitelé. Už se nám stalo, že řekli: Proč chcete takové centrum budovat, vždyť tohle je v zahraničí už dávno prozkoumané.

Zatím jste vybrali sedm center z prioritní osy dvě. Výběr v "jedničce" a v druhé vlně "dvojky" teprve probíhá. Proč?

Napsat projekt je složité. Chtěli jsme, aby měli žadatelé dost času na přípravu. Sami jsme si také potřebovali proces hodnocení odzkoušet.

Nechtěli jsme se dostat do situace, že bude proces výběru kolabovat u obrovských projektů, jako je laser ELI (Má jí o nejmocnější laser na světě a měl by vyrůst v Dolních Břežanech nedaleko Prahy).

Očekávalo se, že v druhé ose budou spíše menší projekty, a tak jsme začali s ní.

Jste s průběhem výběru zatím spokojeni? Docela ano. Narazili jsme jen na pár administrativních nedostatků, které jsme museli doladit.

Na všechna velká centra, jako je laser ELI, ostravský superpočítač, klinický výzkum FNUSA-ICRC či biotechnologické projekty BioCeV a CEITEC při zachování stávajících nákladů peníze nebudou. Donutíte je šetřit, nebo některá centra vypadnou úplně?

Chceme především seškrtnout rozpočty. Když dáte vědcům možnost, aby sestavili rozpočty, jak uznají za vhodné, tak si tam napíší klidně i zlatou kliku. Každý chce mít prostě ty nejlepší přístroje. Zahraniční hodnotitelé ovšem často zmiňovali, že některé nároky jsou přemrštěné. Určitý přístroj se dá mnohdy nahradit levnějším nebo se zjistí, že centrum některá zařízení nezbytně nepotřebuje.

U již vybraných center se po konzultaci se zahraničními odborníky podařilo ušetřit často 20 až 25 procent rozpočtu. Díky tomu zbyly peníze na další projekty, které uspěly v hodnocení.

Pokud ale například zazní, že projekt zkoumá dávno známé skutečnosti, rozloučíme se s ním úplně.